

**НАУКОВА, ЛІТЕРАТУРНА ТА ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ
АННИ-ГАЛІ ГОРБАЧ**
(за матеріалами листування з особистого архіву Горбачів
відділу рукописів Львівської національної наукової
бібліотеки України імені В. Стефаника)

Ірина Сус

*молодший науковий співробітник відділу рукописів
ЛННБ України ім. В. Стефаника*

Здійснено огляд листування А.-Г. Горбач з українськими вченими, письменниками, політв'язнями, державними, громадськими, церковними діячами 1960–2000-х рр. з особистого архіву Горбачів, що зберігається у відділі рукописів ЛННБ України ім. В. Стефаника.

Ключові слова: *особистий архів Горбачів, листування А.-Г. Горбач, українські вчені, письменники, політв'язні, державні, громадські, церковні діячі.*

The article deals with the A.-H. Horbach's correspondence with the Ukrainian scientists, writers, political prisoners, state, public, church leaders during the 1960–2000 years of the Horbaches' personal papers, which are preserving in the manuscript department of Vasil Stefanyk Lviv National Scientific Library of Ukraine.

Keywords: *Horbaches' personal papers, A.-H. Horbach's epistolary, Ukrainian scientists, writers, political prisoners, state, public, church leaders.*

Сделан обзор переписки А.-Г. Горбач с украинскими учёными, писателями, политзаключёнными, государственными, общественными, церковными деятелями 1960–2000-х гг. с личного архива Горбачив, который хранится в отделе рукописей ЛННБ Украины им. В. Стефаника.

Ключевые слова: *личный архив Горбачив, переписка А.-Г. Горбач, украинские учёные, писатели, политзаключённые, государственные, общественные, церковные деятели.*

У відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника зберігається особистий архів Олекси та Анни-Галі Горбачів [3]^{*} — видатних учених-філологів, представників української діаспори в Німеччині другої половини ХХ — початку ХХІ ст. Праця подружжя Горбачів упродовж десятиліть була спрямована на те, «щоб вичерпно і на належному рівні інформувати

© Сус І., 2015

* Архів на опрацюванні.

чужі наукові та освічені кола про українську мову, історію, культуру» [4, с. 3]. До Бібліотеки матеріали з приватного архіву Горбачів надходили від Анни-Галі Горбач з м. Берфурта в 2000 та 2004 рр., а найбільшу частину архіву вже після смерті А.-Г. Горбач, у 2014 р., передало німецько-українське товариство «Райн-Неккар» з м. Гайдельберга.

Архів Горбачів містить творчі та колекційні матеріали, листування, фотодокументи. Значну його частину становить епістолярій Анни-Галі Горбач 1960–2000-х років українською, німецькою, англійською, польською, білоруською, російською та словацькою мовами. Її кореспондентами були вчені, державні, політичні, культурні, громадські, церковні діячі з України, Польщі, Білорусі, Словаччини, Німеччини, Франції, Англії, Ізраїлю, Аргентини, США, Канади та Австралії.

Анна-Галя Горбач (1924–2011) — літературознавець, перекладач, видавець, громадська й політична діячка, родом з Буковини (тепер територія Румунської Республіки). У 1940 р. Анна-Галя з родиною емігрувала до Німеччини, після Другої світової війни вивчала романістику, славістику та східноєвропейську історію в Геттінгенському університеті та Мюнхенському університеті Людвіга-Максиміліана, у 1950 р. захистила дисертацію на тему «Епічні стилістичні засоби козацьких дум». А.-Г. Горбач перекладала твори української літератури німецькою мовою, досліджувала українсько-румунські та українсько-німецькі літературні зв'язки. Анна-Галя також була ініціатором публікації серії німецькомовних перекладів «Самвидав України» — видань матеріалів репресованих у 1960–1980-х роках діячів української культури, зокрема — Ю. Бадзя, Л. Лук'яненка, М. Руденка, С. Сапеляка, Є. Сверстюка, В. Чорновола та ін. У радянські часи в Україні імена Олекси та Анни-Галі Горбачів замовчувалися, лише із проголошенням України незалежною державою Горбачі могли відвідувати Україну, брати участь у наукових конференціях, спілкуватися з українськими авторами, твори яких Анна-Галя перекладала німецькою мовою. У 1993 р. А.-Г. Горбач стала членом Національної спілки письменників України та Української асоціації незалежної творчої інтелігенції. У 1995 р. Анна-Галя разом Олексою Горбачем (1918–1997) заснували видавництво «Бродина» (Brodina Verlag), яке видавало німецькомовні переклади українських книг. Подружжя Горбачів було ініціатором створення у 1997 р. єдиної в Німеччині спеціалізованої кафедри україністики при Грайфсвальдському університеті.

За перекладацьку діяльність та популяризацію української літератури в Німеччині А.-Г. Горбач була нагороджена преміями Української асоціації незалежної творчої інтелігенції ім. В. Стуса (1993), Міжнародною літературною премією ім. І. Франка Національної спілки письменників України (1994), Міжнародною літературною премією ім. М. Гоголя «Тріумф» (2001), Міжнародною літературно-мистецькою премією ім. Олени Теліги (2009) [1; 3; 5-9].

Предметом нашого огляду є епістолярій Анни-Галі Горбач, що репрезентує її наукові, літературні та громадські зв'язки з українськими діячами.

Листування архіву засвідчує, що одним з основних напрямів діяльності А.-Г. Горбач упродовж 1960–1980-х років була участь у правозахисному русі українських політв'язнів у Радянському Союзі. У 1968 р. Анна-Галя познайомилася з представниками шістдесятницького руху — І. Світличним, І. Калинцем, В. Чорноволом, Г. Кочуром та ін. під час візиту до України у зв'язку з підготовкою антології української прози німецькою мовою «Криниця для спраглих» [5, с. 156]. Незадовго, на початку 1970-х років, в Україні розпочалася друга хвиля арештів інтелігенції. У той час А.-Г. Горбач вступила до німецької секції незалежної правозахисної організації «Міжнародна амністія» і стала головним дорадником групи з питань Східної Європи та основним інформатором про правозахисний рух в Україні [1, с. 8]. А.-Г. Горбач у спогадах «Із моєї правозахисної діяльності» писала: «Після арештів 1972 р. немало з-поміж моїх знайомих були засуджені на довгі роки позбавлення волі, стало для мене samozрозумілим, що треба включатися в правозахисні акції для їх оборони» [3].

Про свою участь у правозахисному русі А.-Г. Горбач у листі (1977 р.) до російського дисидента і правозахисника (виселеного з СРСР у 1976 р.) В. Буковського повідомляла, що «найбільше сконцентрувала свою увагу на харитативну і культурну сторінки підтримки українських політичних в'язнів та їх родин». Для них А.-Г. Горбач надсилала бандеролі з продуктами, одягом, взуттям, ліками. У її особі українські дисиденти мали також увагу та моральну підтримку. «Матір'ю політв'язнів-сімдесятників» називає Анну-Галю в листі (1994 р.) І. Сенік — Героїня світу, багатолітній в'язень радянських таборів. Упродовж 1970–1980-х рр. А.-Г. Горбач отримувала від українських дисидентів десятки листів

вдячності за надану допомогу, зокрема від В. Андрушка, Ю. Бадзя, Д. Гусяк, К. Зарицької, З. Красівського, Б. Ребрика, М. Мариновича, В. Мармуса, М. Матусевича, М. Осадчого, З. Попадюка, В. Романюка, М. Руденка, С. Сапеляка, Є. Сверстюка, І. Сенік, П. Січка, С. Шабатури, Д. Шумука та ін., а також родичів політв'язнів І. Геля, Ігоря та Ірини Калинців, З. Красівського, В. Марченка, С. Хмари та ін.

А.-Г. Горбач надсилала різного роду літературу українським політв'язням, які продовжували на засланні свою творчу працю. Зокрема, в архіві зберігаються листи поета, літературознавця В. Стуса, який у 1977 р. звертається з проханням до А.-Г. Горбач надіслати йому твори німецьких поетів і філософів ХХ ст. — Г. Тракля, Г. Бенна, І. Бахман, К. Ясперса, М. Гайдеттера, Л. Клогеса, а також повідомляє про свої плани — досліджувати творчість Л. Костенко, В. Рубана, Б. І. Антонича.

Після повернення політв'язнів із заслання А.-Г. Горбач підтримувала з ними контакти. Зокрема О. Гарнавський, представник об'єднання українських письменників в еміграції «Слово», в листі (1987 р.) до А.-Г. Горбач згадує, що вона спонсорувала виїзд з СРСР до Німеччини українських дисидентів — письменника, громадського діяча М. Руденка та його дружини Раїси.

А.-Г. Горбач інформувала світ про політичні репресії 1970–1980-х рр. в Україні і також отримувала повідомлення від українських громадських діячів у діаспорі, які виступали в обороні прав політв'язнів в Україні. Зокрема, про створення Вашингтонського комітету Гельсінських гарантій у 1977 р. повідомляє О. Зінкевич — директор українського видавництва ім. В. Симоненка «Смолоскип» у США. Президент українського видавництва та дослідницького центру «Пролог» у США Р. Купчинський описує стан справ щодо підтримки українських політв'язнів — створення в Лондоні у 1983 р. комітету захисту В. Чорновола, публікації у 1987 р. в журналі «Сучасність» — місячнику літератури, мистецтва, суспільного життя у США, віршів М. Горбала, праць В. Чорновола, П. Скочка, Б. Антоненка-Давидовича. Публіцист, український дисидент і правозахисник (емігрував до Франції в 1976 р.) Леонід Плющ та його дружина — перекладач Тетяна Житнікова (1976 р.) інформують Анну-Галю про заснування у Франції Комітету захисту радянських політв'язнів (підкомітет інтернаціонального комітету проти репресій). Також Л. Плющ та Т. Житнікова просять інформувати

їх про становище політв'язнів у СРСР. Головний редактор часопису «Українське слово» в Парижі О. Штуль-Жданович повідомляє А.-Г. Горбач про те, що в 1977 р. відбудеться Белградська конференція з безпеки і співробітництва в Європі, напередодні якої може відбутися обмін радянських політв'язнів, серед яких могли б бути українці, а також зазначає, що органи радянської влади блокують пересилання посилок для українських політв'язнів та їх родин. Український емігрант у Німеччині, історик, політичний та громадський діяч Б. Левицький (1979 р.) дякує А.-Г. Горбач за діяльність на захист українських політв'язнів та за інформування світу про їх долю. Митрополит УПЦ у США, Європі та Австралії Мстислав Скрипник у листі (1982 р.) повідомляє, що написав до президента США Р. Рейгана прохання клопотати під час візиту до США секретаря ЦК КПРС СРСР М. Горбачова про дозвіл на виїзд з СРСР священника-дисидента В. Романюка.

Серед спільнот української діаспори у світі А.-Г. Горбач поширювала адреси українських політв'язнів, які відбували заслання, та родин політв'язнів для надсилання їм матеріальної допомоги. Про збір допомоги та пересилання бандеролей в Україну на адреси дисидентів та їх родичів повідомляли А.-Г. Горбач у листах — (1977 р.) Я. Томич — представниця Об'єднання оборони чотирьох свобод України в Америці, (1978 р.) Т. Савицька — референт Суспільної опіки Союзу Українок США, (1980 р.) Д. Маркусь — референт Головної управи Союзу Українок США, (1983–1988) З. Марцюк — головний фінансист ОУН з Німеччини, «Залізний фонд» при станиці Братства колишніх вояків 1-ої УД УНА в Торонто та ін. Учасниця руху шістдесятників і журналіст Н. Світлична в листі (1982 р.) згадує про свою роботу над підготовкою до друку альбому вишивок І. Сенік.

А.-Г. Горбач публікувала німецькою мовою матеріали українського «Самвидаву». Зокрема, публіцист і громадський діяч у Німеччині А. Глинін (1984 р.) інформує А.-Г. Горбач, що надіслав відомості до українських часописів «Нові дні» (Торонто), «Українське життя» (Чикаго), «Українські вісті» (Детройт) про вихід у світ «Таборових записок» В. Стуса німецькою мовою у перекладі А.-Г. Горбач. Представник української діаспори в Норвегії лікар М. Радейко (1978 р.) просить Анну-Галю пересилати йому переклади творів українського «Самвидаву» та дякує за надісланий збірник перекладів творів В. Стуса, Є. Сверстюка, І. Світличного,

також М. Радейко повідомляє, що працює над перекладом норвезькою мовою творів Л. Лук'яненка.

А.-Г. Горбач поширювала інформацію серед української діаспори про становище УГКЦ в Україні, використовуючи матеріали українського «Самвидаву» — друкувала статті в релігійному часописі «Віра в другому світі», брала участь у конференціях, конгресах [5, с. 156]. В архіві зберігаються листи (за 1980–2004 рр.) єпископа греко-католицької церкви Л. Гузара до А.-Г. Горбач, зокрема ті, в яких обговорюються питання її участі в конгресі «Церква в потребі» в Кенігштайні в 1987 р. Також Л. Гузар закликає А.-Г. Горбач: «Робіть, що можете, бо в Советському Союзі ефективно придусили дисидентів і будуть далі нищити Церкву». У 1982 р. А.-Г. Горбач отримувала пропозиції надсилати до друку статті на релігійну тематику від головного редактора журналу «Патріархат» у Нью-Йорку М. Галіва, а також запрошення від Кестонського університету в Англії взяти участь у конференції «Religious prisoners in the USSR» в травні 1987 р., виголосити доповіді у Крайовому товаристві за патріархальний устрій Помісної Української католицької церкви в Німеччині (1983 р.) про митрополита, сповідника, науковця Блаженнішого Й. Сліпого на святковій академії з нагоди 20-ліття повернення патріарха з радянських таборів смерті; на Шостому конгресі мирян у Римі (1987 р.) — про сучасний стан Церкви в Україні; на конференції «Сучасний статус Української католицької церкви в СРСР» у Торонто (1989 р.) — про Український правозахисний рух і греко-католицьку церкву в Україні.

І. Дацько, священник, канцлер глави УГКЦ Мирослава Івана кардинала Любачівського, в листах до А.-Г. Горбач (1981 р.) просить повідомляти про релігійно-церковне життя українців греко-католиків і священників у Румунії, також у його листах обговорюються питання щодо доповіді А.-Г. Горбач «Релігійний аспект правозахисного руху» у філії Українського Католицького Університету у Філадельфії (1986 р.).

В архіві зберігаються також копії листів А.-Г. Горбач. Зокрема, у листах (1980-ті рр.) до Суспільної служби Українців Канади та Української медично-харитативної служби в Мюнхені Анна-Галя закликає не розголошувати в об'їзнику Світового Комітету Вільних Українців імена людей, які надсилають матеріальну допомогу

українським політичним в'язням, а також осіб, яким ця допомога адресована. У листі (1977 р.) до Ярослави Томич А.-Г. Горбач повідомляє, що працює над перекладами матеріалів українського «Самвидаву», готує до видання німецькою мовою «лірику з ув'язнення», також має намір видати спільно з донькою Катериною Горбач мемуари Л. Плюща німецькою мовою.

У час легалізації Церкви в Україні А.-Г. Горбач отримувала листи з різних регіонів України — Закарпаття, Львівщини, м. Києва, Донеччини тощо з проханням надіслати релігійну літературу.

В архіві А.-Г. Горбач зберігаються листи українських письменників та учених-україністів й славістів, з якими А.-Г. Горбач підтримувала зв'язки: Ю. Андруховича, О. Ірванця, М. Коцюбинської, Г. Кочура, М. Петренка, Д. Павличка, Ф. Погребенника, В. Шевчука (Київ); С. Пушика (Івано-Франківськ); Д. Слижука (Луцьк); Г. Гордасевич, Д. Гринчишина, О. Дучимінської, Я. Закревської, У. Єдлінської, Л. Полюги, М. Починайко (Львів); Д. Бучка, П. Сороки (Тернопіль); М. Зимомрі (Ужгород); С. Вакуленка (Харків); О. Лупула (Чернівці); О. Гнатюк, С. Козака, В. Назарука, Я. Рігера (Варшава); М. Мушинки (Пряшів); М. Лесева (Люблін); В. Вовк (Ріо-де-Жанейро); О. Пахльовської (Кремона) І. Химки, Ю. Шевельова (США) та ін.

А.-Г. Горбач перекладала німецькою мовою твори сучасних українських письменників — Ю. Андруховича, В. Марченка, С. Процюка, Є. Сверстюка, В. Шевчука та ін. [1, с. 65-67]. Архів містить листи з подяками від українського поета і видавця в Німеччині Ігоря Трача — за переклад збірки поезій «Диптих» (1995 р), О. Ірванця — за німецькомовне видання «Подай мені лютню з каміння: українська лірика ХХ століття» (1997 р.), В. Слапчука — за переклад віршів (2001 р.), а також від посла України в Німеччині А. Пономаренка за переклад поезії В. Кордуна (1999 р.) та ін.

В архіві також зберігаються листи до А.-Г. Горбач з пропозиціями від українських письменників перекладати їх твори німецькою мовою. Зокрема І. Качуровський, український поет, перекладач, літературознавець, (1974 р.) пропонує перекласти поему «Нефертіті» М. Руденка. Публіцист, перекладач І. Мегела — видати Хрестоматію української літератури для німецькомовного читача, працівник Полтавського товариства «Просвіта» Г. Киященко (1994 р.) повідомляє, що хоче опублікувати роман «Полтава» Олексі Ізарського і

просить А.-Г. Горбач написати до цього видання передмову з біографією та оглядом творчості письменника, доцент Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського Б. Хоменко (1998 р.) пропонує А.-Г. Горбач перекласти вірш В. Сосяри «Любіть Україну» німецькою мовою для видання антології перекладів вірша, мистецтвознавець В. Гайдабура — перекласти його книгу «Театр, захований в архівах» та ін.

А.-Г. Горбач допомагала українським молодим науковцям у розшуку матеріалів для їх досліджень. Зокрема, аспірантка Національного університету «Києво-Могилянська академія», дослідник літературно-критичної спадщини київських неокласиків Н. Котенко (2006 р.) дякує Анні-Галі за допомогу в розшуку праць Ю. Клена, виданих у Німеччині в 1930–1940-х роках.

В архіві зберігаються листи, що засвідчують співпрацю А.-Г. Горбач з Українським Вільним Університетом в Мюнхені. Зокрема, Анна-Галія в листі (1984 р.) до В. Янова — ректора УВУ, надсилає проєкт доповідей до теми «Переслідування Церкви на Україні». У листі (1983 р.) професора Г. Васьковича до Анни-Галі обговорюються питання щодо перекладу німецькою мовою Історії України Н. Полонської-Василенко, професор М. Шафовал (1997 р.) пропонує А.-Г. Горбач виступити з доповіддю на українознавчу тематику в Постійному університетському семінарі, який проводить Український Вільний Університет, професор УВУ та громадсько-політичний діяч Л. Рудницький (1998 р.) запрошує А.-Г. Горбач виголосити доповідь про переклади Й. В. Гете українською мовою на конференції до дня народження письменника «Das Goethebild in der Ukraine des 20. Jahrhunderts» (1999 р.).

А.-Г. Горбач брала участь у наукових конференціях на літературознавчу тематику. Зокрема, голова НТШ в Канаді Д. Даревич дякує А.-Г. Горбач за виголошені доповіді: «Поезія Тараса Шевченка в німецьких перекладах і виданнях» на конференції «Мова та ідентичність» в Торонто (2002 р.) та «Християнські мотиви в сучасній українській поезії» на засіданні НТШ у Торонто (2004 р.).

Від редакцій українських видань А.-Г. Горбач отримувала пропозиції публікувати свої статті. Зокрема В. Кубійович, історик, громадський діяч, головний редактор Енциклопедії українознавства, запрошує Анну-Галю надсилати статті до Енциклопедії Сучасної України (1977 р.), літературознавець і літературний критик

І. Дзюба — до Шевченківської енциклопедії (1994 р.), мовознавець Й. Дзендзелівський — до історико-краєзнавчого журналу «Карпатський край» (1999 р.), директор Українського культурологічного центру в Донецьку В. Білецький (2004 р.) пропонує А.-Г. Горбач взяти участь в обговоренні проекту Енциклопедичного словника давньоукраїнської літератури.

Архів також містить листи до А.-Г. Горбач із запрошеннями публікувати статті, рецензії та переклади сучасної німецької прози від редакцій українських часописів, які виходили в діаспорі: «Дніпрова хвиля» (Мюнхен), «Нові дні» (Торонто), журнал Союзу Українок у США «Наше життя», «Сучасність» (Нью-Йорк), «Свобода» (Джерсі-Сіті), Українське видавництво ім. В. Симоненка «Смолоскип» (Балтимор), «Українське слово» (Париж) та ін.

Листи засвідчують, що А.-Г. Горбач популяризувала твори українських письменників у країнах, де проживали українські громади. Зокрема, представниця української спільноти в Швейцарії О. Тоньєтті (1997 р.) повідомляє, що отримала від А.-Г. Горбач для розповсюдження переклади творів українських письменників. Поет та публіцист у Німеччині І. Трач, дитяча письменниця І. Христенко (1997 р.), німецький історик Е. Людeman (1997 р.) дякують за надіслані переклади творів В. Шевчука, український радіожурналіст, редактор, письменник у США Микола Француженко та українська журналістка та громадська діячка у США Л. Бурачинська (1988 р.) — за переклади поезій В. Стуса, український письменник у США Олекса Ізарський — за переклад творів Є. Сверстюка, І. Сушків — за переклад поезій І. Калинця, український журналіст в Німеччині З. Терешкун (1977 р.) — за книгу «Есеї» Є. Сверстюка та повідомлення про німецькомовні видання, де друкуються твори українських політ'язнів, Голова спілки українських письменників у Німеччині, головний редактор літературного журналу «Соборність» О. Деко — за книгу «Die Ukrainische Literatur entdecken» і пропонує подати її на конкурс на здобуття Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка (2001 р.) та ін.

У 1990–2000-х роках А.-Г. Горбач отримувала листи від представників влади в Україні — Голови Верховної Ради України В. Литвина (2004 р.) з подякою за зусилля зберегти славистичні та україністичні студії в університеті м. Бонн, а також від дипломатичних представництв України в Німеччині — Надзвичайного

і Повноважного Посла Ю. Костенка (1997 р.) з вдячністю за підтримку діяльності посольства, запрошення Генерального консула у Франкфурті-на-Майні Ю. Ярмілка (2004 р.) на урочистий захід з нагоди 190-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка та ін.

Упродовж 1990-х років Олекса та Анна-Галя Горбачі розсилали до бібліотек наукових та освітніх установ України, Західної Європи, США видані в Німеччині праці О. Горбача та надруковані у видавництві «Бродина» маловідомі праці з мовознавства та літературознавства, а також пам'ятки української мови [10, с. 277]. Цю справу Анна-Галя продовжувала й після смерті чоловіка. В архіві зберігаються листи до А.-Г. Горбач з подякою за книги, надіслані до бібліотек кафедри літературознавчих дисциплін Бердянського педагогічного інституту, Волинського державного університету ім. Лесі Українки, Дніпропетровського державного університету, Донецького державного університету, Кам'янець-Подільського педагогічного інституту, Львівського національного університету ім. І. Франка, Національного університету «Острозька академія», Полтавського педагогічного інституту ім. В. Г. Короленка, кафедри української мови та літератури Слов'янського державного педагогічного інституту, Римського університету «Ла Сап'єнца», Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України, Національної бібліотеки у Варшаві, Наукового товариства імені Шевченка в Європі та США тощо.

А.-Г. Горбач після смерті О. Горбача впорядковувала його творчу спадщину, готувала до друку закінчені праці, зокрема спогади про життя в довоєнній Україні та в повоєнній Німеччині — матеріали до книги «Шлях зі сходу на захід. Спогади» [2]. У фонді Горбачів є листи (1998 р.) завідувача відділу української мови Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України у Львові Я. Закревської до Анни-Галі, в яких обговорюються питання щодо публікації книги спогадів О. Горбача. Також учений-германіст, літературознавець, перекладач М. Зимомря (1998 р.) пропонує А.-Г. Горбач видати книгу спогадів про О. Горбача його сучасників.

А.-Г. Горбач займалася добродійністю. В архіві містяться листи-подяки від Української медично-харитативної служби в Мюнхені за отримані пожертви на потреби потерпілих дітей від катастрофи на ЧАЕС та хворих в Україні; від голови Фонду св. Володимира у Львові І. Матушевського (1997 р.), від Громадського комітету з

будівництва пам'ятника українському художникові-примітивісту Никифорові Єліфанію Дровняку в м. Криниця на Лемківщині (Республіка Польща) та ін. Письменник, краєзнавець М. Чабан на прохання А.-Г. Горбач повідомляє (1996 р.) її адреси дитячих виховних закладів у містах Дніпропетровську та Марганець Дніпропетровської області.

Багатогранна праця А.-Г. Горбач, представлена в листуванні з особистого архіву Горбачів, засвідчує її любов до України, активну участь у пропагуванні української науки та літератури у світі, у захисті на міжнародному рівні прав українських політв'язнів та греко-католицької церкви.

1. Анна-Галя Горбач : бібліогр. покажчик / упоряд. М. Чікало ; передм. Я. Закревська ; [рец. М. Вальо]. — Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1999. — 80 с.
2. Горбач О. Шлях зі сходу на захід. Спогади / Олекса Горбач ; упоряд.: А.-Г. Горбач, Я. Закревська. — Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1998. — 373 с.
3. Горбачі: [особистий архів] // ЛННБ України ім. В. Стефаніка. Відділ рукописів. — Ф. 294 (Горбачі).
4. Життя — не просто існування. Листування Олекси Горбача (1946–1996) / редкол.: А.-Г. Горбач, У. Єдлінська, М. Чікало. — Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2003. — 940 с.
5. Закревська Я. Невтомність і талант. Лауреат премії ім. І. Франка 1994 р. Анна-Галя Горбач / Ярослава Закревська // Дзвін. — 1994. — № 9. — С. 155-157.
6. Закревська Я. В. Горбач Анна-Галя / Я. В. Закревська // Енциклопедія історії України / НАН України, Ін-т Історії України ; редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. — Київ : Наук. думка, 2004. — Т. 2 : Г–Д. — С. 158.
7. Комариця М. Горбач (Луцяк) Анна-Галя / М. Комариця // Українська журналістика в іменах : матеріали до енцикл. словника / за ред. М. М. Романюка. — Львів, 2005. — Вип. 12. — С. 104-108.
8. Рихло П. На схрещенні культур: духовна місія Анни-Галі Горбач / Петро Рихло // Слово і Час. — 2005. — № 7. — С. 66-70.
9. Українська діаспора: літературні постаті, твори, біобібліографічні відомості / упоряд. В. А. Просалова. — Донецьк : Східний вид. дім, 2012. — С. 103-104.
10. Чікало М. Життя — не просто існування: Листування Олекси Горбача (1956–1996) : [рецензія] / Марія Чікало // Вісник Львівського університету. Сер.: Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. — Львів, 2006. — Вип. 1. — С. 276-279.